

УДК 808.5(075.8)

Калініна І. П., Мамчич О. Б.

ВИВЧЕННЯ МАЙБУТНІМИ ВИХОВАТЕЛЯМИ ДНЗ ЕЛЕМЕНТІВ ФОНОСТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В КУРСІ "РИТОРИКА"

У статті розглядається проблема практичного вивчення майбутніми педагогами елементів фоностилістичного аналізу в процесі викладання курсу "Риторика", що дозволяє встановити естетичну значущість лірики автора крізь розгляд зразків звукосмислової єдності.

Ключові слова: фоностилістика, мовленнєві моделі, лінгвокомпетентність.

Поетичне мовлення творів Тараса Шевченка, з огляду фоностилістики, є яскравим прикладом лінгвопоетичного коментаря української поезії 19-го століття. Практичне вивчення майбутніми педагогами елементів фоностилістичного аналізу в процесі викладання курсу "Риторика" дозволяє встановити естетичну значущість лірики автора крізь розгляд зразків звукосмислової єдності. Такий підхід є необхідним у зв'язку з вирішенням завдань лінгвостилістики, а саме – навчання культури мовлення майбутніх фахівців-вихователів ДНЗ. Поетичні тексти Тараса Шевченка у цьому плані й дотепер презентують класичні **мовленнєві моделі** для сучасного прочитання та усвідомлення глибинного значення творів нашого національного генія.

Метою методики фоностилістичного аналізу є вивчення писемних текстів ліричних творів, а також їх озвучування студентами, майбутніми вихователями, що допомагає практично усвідомити поетичну цінність спадщини великого Кобзаря.

У процесі фоностилістичного аналізу нами встановлено, що звуковий бік мовлення ліричних текстів поета побудовано на ритмічному підкреслюванні АСОНАНСУ (співзвуччя голосних звуків рими або повторення однакових голосних як стилістичного прийому):

Хрущі над вишнями гудуть,
плугатарі з плугами йдуть...

та АЛІТЕРАЦІЇ (повторювання однакових приголосних звуків або звукосполучень, у нашому випадку передньоязикового С):

Село...
І серце одпочине.
Село на нашій Україні,
неначе писанка, Село.
Зеленим гаєм поросло.

Таке явище народжує, разом зі звукосмисловою єдністю, своєрідну неповторну систему вербальних образів, що так притаманно манері поета. Або:

Як умру, то поховайте
мене на могилі,
серед степу широкого
на Вкраїні милій...

Повторювання сонорних **Л, М, Н, Р** створює відповідну мелодику тексту прийомом так званого "підсилювання" глибини його семантики. Ніжність до рідного краю, до неньки-України, нестримний біль за її важку долю і разом із тим – впевненість у її щасливому майбутньому хвилюють душу поета, примушують його не залишатися осторонь боротьби:

І небо невмите, і заспані хвилі,
І понад берегом геть-геть,
Неначе п'яний, очерет
Без вітру гнеться.

Ритмічне підкреслювання явищ асонансу та алітерації виявляє наявність складних тонів мелодики, фонетичного контрасту інтенсивності, що є характерною ознакою справжнього майстра слова. У процесі фоностилістичного аналізу поетичних творів нами неодноразово було виявлено складну стилістику їх **підтексту**, що, безумовно, свідчить про глибинність творчого задуму поета та впливу його натхненного слова на читача:

Чи буде суд! **Чи** буде кара!
Царям, **ц**арям там на землі?
Чи буде правда між людьми?

На прикладі цих рядків яскраво видно, як зростає невдоволення, докір, бунт, що навмисно підкреслено автором прийомом використанням приголосного **Р** та звукосполучень із шиплячими **Ч, Ц, Щ, Ж**:

Боже милий!
Чи довго буде **ще** мені
В **о**цій незамкненій тюрмі,
Понад **о**чим нікчемним морем
Нудити світом? Не **гов**орить...

Виявлення ворожнечі передано автором у фоностилістичному аспекті не тільки через використання твердого сонорного **Р**, а й звукосполучень **КР, КАР, РК, РАК**:

Як понесе з **У**країни
У синє море
Кров ворожу..., або:

О думи мої! О славо злая!
За тебе **м**арно в чужому **к**раю
Караюсь, мучуся...,

О люди! Люди **не**бораки!

Поетичне мовлення творів Тараса Шевченка є ознакою його індивідуальності. Будь-який письменник в усі часи прагне цього свідомо й несвідомо. Мовлення художніх творів змінюється залежно від часу і простору. Проте є такі зразки вічної поезії, над якими не володарюють ані час, ані простір, ані зміна суспільної формації. Змінюється народ, народжується нація, але вічним залишається її менталітет, прагнення волі над безкінечністю минулого, сучасного й майбутнього. І вічним залишається Його Величність Кобзареве Слово, що долає відстані на шляху до сердець і душ прийдешніх поколінь.

Отже, лінгвістична компетентність майбутнього педагога-вихователя ДНЗ є домінантою усього складного процесу її набуття в умовах інноваційних технологій, основними ознаками яких є творчий пошук нестандартних рішень у проблемних ситуаціях, що є розрахованими на розвиток інтелектуальної діяльності, мислення та пізнання, мови та мовлення студентів. На засадах категорій, законів та принципів загальної риторики формується модель професійної мовленнєвої підготовки майбутнього фахівця у межах педагогічної риторики. Професійно зорієнтований курс риторики дозволяє формувати комунікативну компетентність майбутнього педагога ДНЗ, а використання лінгвостилістичного аналізу текстів художніх творів у процесі риторичної підготовки, метою якого є виявлення системи авторських мовних засобів, допомагає глибоко пізнати особливості його індивідуальної творчої парадигми.

Використані джерела

1. Пазяк О.М., Кисіль Г.Г. Українська мова і культура мовлення. – К.: Вища школа, 1995. – 239 с.
2. Пентилок М.І. Культура мовлення і стилістика. – К.: Вежа, 1994. – 240 с.
3. Пономарів О.Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2001. – 240 с.
4. Томан І. Мистецтво говорити. – К.: 1996. – 275 с.
5. Чак Є. Складні випадки правопису і слововживання. – К.: А.С.К., 1998. – 272 с.
6. Калініна І.П., Мамчич О.Б. Риторика. Навчально-методичний посібник для студентів факультету початкового навчання. – Чернігів, ЧНПУ, 2012. – 36 с.

Kalinina I., Mamchych O.

**FUTURE PRE-SCHOOL EDUCATION TEACHERS'
LEARNING PHONOSTYLISTIC ANALYSIS ELEMENTS OF T. SHEVCHENKO'S
POETRY WHILE TEACHING "RHETORIC"**

The article deals with the problem of future teachers' practical learning phonostylistic analysis elements while teaching "Rhetoric". It allows to elicit the aesthetic value of author's style while working on the patterns of phonetic and semantic unity.

According to phonostylistics, T. Shevchenko's poetic language is a vivid example of the 19th century Ukrainian poetry linguistic and poetic commentary. Future teachers' practical learning phonostylistic analysis elements while teaching "Rhetoric" allows to elicit the aesthetic value of author's style while working on the patterns of phonetic and semantic unity. This approach is necessary for solving linguostylistic tasks, in particular for teaching preschool specialists' speech culture. In this way T. Shevchenko's poetic texts present classical speech patterns for modern reading and awareness of our national genius's pieces.

T. Shevchenko's poetic language is a characteristic of his individuality. Any writer at all the times strives for it subconsciously or unconsciously. Poetic language changes with time and context. However, there is such eternal poetry that remains unchangeable regardless of time, context and social formation. The nation is changing and growing. But the way of thinking and longing for freedom over the infinity of past, present and future remains without changes as well as His Majesty – Kobzar's Word that overcomes obstacles on the path to future generations' hearts and souls.

Therefore, future preschool teachers' linguistic competence is a dominant idea of its acquisition in the conditions of innovative technologies. Creative search for non-standard solutions in problem-based situations is a basic characteristic that influences students' intelligence, thinking and cognition. Future specialists' speech professional training model is based on categories, laws and principles of general Rhetoric. The course "Rhetoric for Specific Purposes" allows to form future preschool teachers' communicative competence whereas linguostylistic analysis (the objective of it is to find out the system of author's devices) helps to learn the peculiarities of individual creative paradigm.

Key words: *poetic language, phonostylistics, speech patterns, linguistic competence.*

Стаття надійшла до редакції 22.03.2016